

การฉีดวัคซีนป้องกัน โรคพิษสุนัขบ้า แบบป้องกันล่วงหน้า

โรคพิษสุนัขบ้าคืออะไร?

โรคพิษสุนัขบ้าหรือโรคกลัวน้ำเป็นโรคติดต่อร้ายแรงชนิดหนึ่ง เกิดจากเชื้อไวรัสเป็นสาเหตุทำให้เกิดโรคได้ในสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมทุกชนิด เช่น คน สุนัข แมว หนู ลิง ชะนี กระรอก และค้างคาว หรือสารพัดสัตว์ที่เด็กรักนำมาเลี้ยงด้วยความรักหรือเฟรนด์ชิปก็ตาม

ในประเทศไทยสุนัขและแมวเป็นสัตว์เลี้ยงที่แพร่เชื้อที่สำคัญ ปัจจุบันยังไม่มียาตัวใดที่จะรักษาโรคพิษสุนัขบ้าได้ หากรับเชื้อแล้วไม่ได้รับการรักษาอย่างทันท่วงที ปล่อยไปจนแสดงอาการของโรคแล้วผู้ป่วยจะเสียชีวิตทุกราย

คนติดโรคพิษสุนัขบ้าจากทางใดได้บ้าง?

คนจะป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้าได้เนื่องจากรับเชื้อไวรัสโรคพิษสุนัขบ้ามาจากสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคได้ 2 ทางหลักๆ

1. ถูกสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคกัด ตั้งแต่มีรอยขีดข่วนมีเลือดออกหรือถูกเลียที่เปื้อนน้ำลายขีดข่วนจนเป็นแผลเลือดออก ทำให้เชื้อไวรัสจากน้ำลายของสัตว์ที่ป่วยเข้าสู่ร่างกายทางบาดแผล
2. ถูกสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคเลีย โดยปกติคนจะไม่ติดโรคจากการที่โดนสัตว์เลี้ยง นอกเสียจากว่าคนนั้นมีบาดแผลรอยข่วน รอยถลอก รวมทั้งถูกเลียบริเวณริมฝีปากหรือเยื่อเมือกด้วย โดยที่คนคนนั้นไม่ทันได้สังเกต

เราทราบได้อย่างไรว่าสัตว์นั้นป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้า?

อาการของสัตว์ที่ป่วยเป็นโรคพิษสุนัขบ้าพบได้ 2 แบบ คือ

1. แบบดุร้าย สัตว์จะมีอาการหงุดหงิด ตื่นเต้น วิ่งพล่าน ไล่กัดคนและสัตว์อื่นๆ อย่างดุร้าย ถ้าเป็นในสุนัขจะแสดงอาการดุร้ายประมาณ 2 - 3 วัน หลังจากนั้นก็จะอ่อนเพลีย ขาหลังไม่มีแรง เดินโซเซและตายในที่สุด
2. แบบเซื่องซึม สัตว์จะมีอาการลึนห้อย ปากอ้าหุบไม่ได้ ตัวแข็ง เป็นอัมพาต บางตัวมีอาการชักและตายในที่สุด อาการนี้จะสังเกตได้ยากเพราะสัตว์จะแสดงอาการเหมือนโรคที่เกิดจากสัตว์อื่นๆ เช่น ไข้หวัด หรือหัด ในระยะต่างๆ กรณีไม่แน่ใจให้นำสัตว์ไปให้สัตวแพทย์ผู้เชี่ยวชาญดูอาการ

ถึงแม้สัตว์ไม่มีอาการข้างต้นก็อย่าพึ่งวางใจว่าปลอดภัย เพราะสัตว์อาจยังไม่แสดงอาการของโรค แต่สามารถแพร่เชื้อไวรัสได้ ดังนั้น หากถูกสัตว์กัดหรือเลีย จะต้องจับสัตว์นั้นขังไว้เพื่อสังเกตอาการประมาณ 10 วันและผู้ถูกสัตว์กัดต้องไปพบแพทย์โดยเร็วที่สุด

หากสัตว์มีอาการผิดปกติหรือตายโดยไม่ทราบสาเหตุ ควรตัดหัวสัตว์ไปตรวจพิสูจน์ (หากไม่สะดวกก็สามารถส่งซากสัตว์ทั้งตัวไปตรวจพิสูจน์ได้)

ข้อควรปฏิบัติหลังถูกสัตว์บ้าหรือสัตว์ที่สงสัยว่าบ้ากัด

1. ล้างแผลด้วยน้ำและสบู่ 2 - 3 ครั้ง แล้วทาแผลด้วยแอลกอฮอล์ ทิงเจอร์ไอโอดีนหรือโพวีดีน (เบตาดีน) แล้วรีบไปพบแพทย์ทันที
2. ในกรณีติดตามสัตว์ที่กัดไม่ได้ เช่น สัตว์จรจัดที่กัด เลีย ที่นัยน์ตาหรือริมฝีปาก แล้ววิ่งหนีหายไป จำเป็นต้องได้รับการฉีดวัคซีนและเซรุ่มป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าเหมือนกับผู้ที่มึบาคแผลถลอกหรือแผลลึกมีเลือดไหล

ควรฉีดวัคซีนและเซรุ่มป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าอย่างไร?

ปัจจุบันการฉีดวัคซีนจะใช้วัคซีนที่ผลิตจากเซลล์เพาะเลี้ยงเพียง 4-5 ครั้ง ซึ่งปลอดภัยและสะดวกกว่าวัคซีนแบบก่อนที่ต้องฉีด 14 เข็มรอบสะดือ (ในปัจจุบันประเทศไทยเลิกใช้แล้ว)

นอกจากการฉีดวัคซีนแล้ว ผู้ที่ถูกสัตว์กัดส่วนใหญ่ที่มีบาดแผลเลือดออก จะต้องได้รับการฉีดเซรุ่มรอบแผลทุกๆ แผลด้วย เพื่อเป็นภูมิคุ้มกันไปทำลายเชื้อไวรัส ก่อนที่ไวรัสจะก่อโรครึ้นและก่อนที่ภูมิต้านทานของร่างกายจะสร้างขึ้นเองจากวัคซีนด้วยเหตุผลนี้เอง **การใช้เซรุ่มร่วมกับวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าจึงเป็นวิธีป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าที่ได้ผลดีที่สุด** แต่ปัญหาคือ เซรุ่มมีราคาแพงมาก เสี่ยงกับการแพ้เซรุ่ม บางโรงพยาบาลก็ไม่มีให้บริการ อีกทั้งการฉีดรอบแผลทุกๆ แผลจะเจ็บและปวดมาก โดยเฉพาะพวกเด็กๆ เพราะส่วนใหญ่ถูกกัดบริเวณหน้าและมีบาดแผลหลายแห่ง

เราจะคุ้มครองเด็กทุกคนให้ปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างไร?

โรคพิษสุนัขบ้าเกิดมาจากสัตว์ ดังนั้น วิธีการป้องกันที่ดีที่สุดคือ การป้องกันตัวเองให้ห่างจากสัตว์ที่เป็นโรคนีั สำหรับบ้านที่เลี้ยงสัตว์ก็ต้องป้องกันสัตว์ไม่ให้เป็นโรคนีั อย่างไรก็ตาม เด็กๆ มักชอบเล่นกับสัตว์เพราะเป็นวัยซุกซน จึงเป็นวัยที่มีโอกาสถูกสัตว์กัดบ่อยที่สุด เมื่อถูกกัด ข่วน เลียมือที่มีบาดแผล บ่อยครั้งเด็กไม่ค่อยบอกให้ผู้ปกครองทราบ

ปัจจุบันวัคซีนป้องกันโรคนีัผลิตมาจากเซลล์เพาะเลี้ยงที่มีประสิทธิภาพดี มีความบริสุทธิ์สูง สามารถนำมาใช้ฉีดป้องกันโรคล่วงหน้าก่อนถูกสัตว์กัดได้ การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้า เป็นการเตรียมร่างกายให้พร้อมเพื่อต่อต้านโรคพิษสุนัขบ้าไว้ก่อนถูกสัตว์กัด ซึ่งจะช่วยให้เด็กๆ และทุกคนปลอดภัยจากโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างแท้จริง

เราจะฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้าได้อย่างไร?

การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าสามารถฉีดได้ทั้งแบบฉีดเข้ากล้ามเนื้อและฉีดเข้าในผิวหนังโดยใช้วัคซีนเพียง 3 เข็ม ห่างกัน 1-2 สัปดาห์ หากถูกสัตว์กัดจะฉีดวัคซีนกระตุ้นเพียง 1-2 ครั้ง โดยไม่จำเป็นต้องฉีดเซรุ่มรอบแผล ใดๆ แผลอีก

ประโยชน์ของการฉีดวัคซีนแบบป้องกันล่วงหน้า

1. เมื่อถูกสัตว์กัดการฉีดวัคซีนกระตุ้นเพียง 1-2 ครั้งร่างกายก็จะสร้างภูมิคุ้มกันที่สูงพอจะป้องกันโรคได้ ไม่จำเป็นต้องได้รับเซรุ่มอีกจึงไม่เสี่ยงกับการแพ้เซรุ่มหรือเจ็บปวดจากการฉีดเซรุ่มรอบๆ แผลอีกต่อไป
3. อาจป้องกันการเกิดโรคได้ในกรณีสัมผัสหรือรับเชื้อโรคพิษสุนัขบ้าโดยไม่รู้ตัวโดยเฉพาะในกรณีของเด็กที่ถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย แล้วไม่ได้บอกผู้ปกครอง
4. อาจป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้ในกรณีที่รับวัคซีนช้า เช่น เดินทางไปยังประเทศหรือบริเวณที่ไม่มีวัคซีนหรือเซรุ่มใช้

ใครบ้างที่ควรฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้า

- เด็กหรือบุคคลที่เลี้ยงสัตว์ต่างๆ โดยเฉพาะสัตว์เลี้ยงลูกด้วยนมภายในบ้าน เช่น สุนัข แมว กระรอก
- เด็กหรือบุคคลที่อาศัยหรือต้องเดินผ่านบริเวณที่มีสุนัขจรจัดหรือไม่มีเจ้าของอาศัยอยู่เป็นจำนวนมาก
- เด็กหรือบุคคลที่อาศัยอยู่ในเขตที่มีการระบาดของโรคพิษสุนัขบ้า (ประเทศไทย)

ถาม – ตอบเรื่องน่ารู้เกี่ยวกับวัคซีน

1. ทำไมต้องฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้า เพราะต้องฉีดถึง 3 เข็ม และเมื่อถูกสัตว์กัดก็ต้องฉีดกระตุ้นอีก 2 เข็ม (รวมเป็น 5 เข็ม) เท่ากับการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบหลังสัมผัสโรค (ซึ่งปกติต้องฉีด 5 เข็ม) ดังนั้น ทำไมเราไม่รอให้ถูกสัตว์กัดก่อนแล้วค่อยฉีดจะดีกว่าไหม?

ตอบ การรักษาผู้สัมผัสโรคพิษสุนัขบ้า โดยปกติคนทุกๆ ไปมักคิดว่า เมื่อถูกสัตว์กัดแล้ว ให้รีบไปพบแพทย์เพื่อรับการฉีดวัคซีนเพียง 5 เข็ม เท่านั้นก็เพียงพอในการป้องกันโรคได้แต่ความเป็นจริงแล้ว **คนไข้ที่ถูกสัตว์กัด ข่วน เลีย มีบาดแผลเลือดออก (แม้เพียงบาดแผลเล็กๆ) หรือถูกเลียที่ริมฝีปากและนัยน์ตา นอกจากรับการฉีดวัคซีน 5 เข็มแล้ว ยังต้องได้รับการฉีดเซรุ่มรอบๆแผลด้วย จึงจะช่วยป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าได้อย่างแท้จริง** ต่างกับผู้ที่เคยได้รับการฉีดวัคซีนป้องกันล่วงหน้าครบแล้วเมื่อถูกสัตว์กัดจะได้รับเพียงวัคซีนกระตุ้น ไม่จำเป็นต้องได้รับเซรุ่มอีก จึงไม่ต้องเสี่ยงกับการแพ้เซรุ่มและไม่เจ็บปวดจากการถูกฉีดเซรุ่มที่บริเวณรอบๆแผล

2. การฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้ามีอันตรายหรือไม่?

ตอบ ไม่มีอันตราย เพราะวัคซีนทำจากเซลล์เพาะเลี้ยง มีความบริสุทธิ์สูงสามารถกระตุ้นให้ร่างกายสร้างภูมิคุ้มกันป้องกันโรคในกรณีสัมผัสโรค (ถูกสัตว์กัดหรือเลีย)

3. วัคซีนที่ใช้ฉีดป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้าต่างจากชนิดที่ใช้รักษาในแบบหลังสัมผัสโรคอย่างไร?

ตอบ จริงๆแล้วคือวัคซีนชนิดเดียวกัน แต่การฉีดแบบป้องกันล่วงหน้าจะฉีดเพียง 3 เข็มในวันที่ 0 (วันที่เริ่มฉีดวัคซีน), วันที่ 7 และวันที่ 21 หรือ 28 ในขณะที่การฉีดแบบหลังสัมผัสโรคจะต้องฉีดมากกว่าคือ 5 เข็ม และต้องฉีดเซอร์บรอบๆ แผลในรายที่มีบาดแผลเลือดออกด้วย

4. เด็กเล็กๆ ฉีดได้หรือไม่?

ตอบ ฉีดได้ไม่จำกัดอายุ (ตั้งแต่ 2 เดือนเป็นต้นไป) และโปรแกรมการฉีดจะเหมือนผู้ใหญ่

5. เมื่อฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้าแล้ว จะต้องฉีดกระตุ้นหรือไม่?

ตอบ ไม่จำเป็นต้องฉีดวัคซีนกระตุ้น ยกเว้นเมื่อถูกสัตว์กัดหรือสัตว์ข่วน ต้องมาพบแพทย์เพื่อฉีดวัคซีนกระตุ้น แต่จำนวนเข็มที่ฉีดจะลดลงและไม่ต้องใช้เซอร์บ

6. มีอาการแพ้จากการฉีดวัคซีนชนิดทำจากเซลล์เพาะเลี้ยงหรือไม่?

ตอบ พบได้น้อยมากและไม่รุนแรง เช่น มีไข้ต่ำๆ ปวดเมื่อยตามตัว คันแดงบริเวณที่ฉีด สำหรับอาการแพ้ที่รุนแรงเหมือนวัคซีนแบบเดิมที่ต้องฉีด 14 เข็มนั้นไม่เคยพบในวัคซีนที่ผลิตจากเซลล์เพาะเลี้ยง จึงเป็นเหตุผลให้สมัยก่อนไม่เคยมีการพูดถึงการฉีดวัคซีนป้องกันโรคพิษสุนัขบ้าแบบป้องกันล่วงหน้า เพราะวัคซีนสมัยก่อนนั้นมีอาการแพ้ที่รุนแรงมาก